

K R I T I K A

Urban Vovk

Nadstropja nad življenjem

Uroš Zupan: NASLEDSTVO

ŠOU, Študentska založba, Ljubljana 1998 (Knjižna zbirka Beletrina)

Nasledstvo je četrta pesniška zbirka in skupaj peta knjižna izdaja (še zbirka esejev *Svetloba znotraj pomaranče*, 1996) Uroša Zupana, pesnika, čigar dosedanji opus, vsaj ne na straneh te revije, ni treba natančneje predstavljati, saj je ne nazadnje zanj prejel že tudi zvenečo narodno nagrado. Zbirka, ki jo imam pred seboj, je v tematskem oziru v marsičem prepoznavno nasledstvo *Odpiranja delte*, Zupanovega prejšnjega dela. *Avtobiografija*, ena izmed najznačilnejših pesmi *Odpiranja delte*, je celo izraziteje ponovljena kot otvoritvena pesem *Nasledstva*, s tem pesnik tako na oblikovni kot na vsebinski ravni (čeprav gre pri tem za različne poudarke) upesnjuje svoj duhovni kontinuum.

Avtobiografija je, še bolj pa njena vnovična uvrstitev na začetek *Nasledstva*, zagotovo ena bolj, če že ne najbolj samozavezujočih Zupanovih pesmi. "Vse napisano do sedaj je bilo prezgodnje, / življenje pred rojstvom, priprava in ugibanje ...", a vendar, čeprav se subjekt zaveda, da še nihče ni *prehitel osebnega časa*, obstaja nekaj, kar v pesništvu vselej *ostaja kot zanesljivo*, nekakšna tolažba pesništva, ki je v Zupanovi poetiki zaznana bodisi kot *prazna pokrajina in samotna veščina* bodisi kot ritualna potopitev *v središče skrivnosti*. V tem oziru *Avtobiografija* ponuja tudi paradigmatični in referenčni poetološki okvir predvsem zadnjih dveh Zupanovih zbirk,

čeprav že posamezni momenti *Reke*, ne pa ob tem tudi splošni vtis, nakazujejo avtorjevo nadaljnjo literarno-estetsko orientacijo. Ne bo odveč, če se spomnimo, kako je nastajala *Reka*: "Imel sem jezik, imel sem obliko, ki sem jo iskal osem mesecev in začele so prihajati pesmi. Prihajale so v točno določenih intervalih, kot plameni, kot zvezde so se prižigale v mraku in me obiskovale, jaz pa sem jih zapisoval in popisane liste zlagal." Tega opisa nisem izvzel iz sobesedila zato, ker bi skušal namenoma poenostavljati Zupanovo poetiko in estetsko iniciacijo, temveč sem le skušal že na začetku jasneje opredeliti in tematizirati svoje lastne bralne vtise ter začrtati prevladujoče prostorske obrise, ki mi jih, jezikovno in opisno – z nanašanjem in niansiranjem podob, posreduje branje nove Zupanove poezije.

Nasledstvo, ki poleg *Avtobiografije* prinaša še štirinajst novih pesmi, bi pogojno rečeno (na vsebinsko-izpovedni ravni) intuitivno lahko razdelil na dva različna tokova. Ob tem imam v mislih najprej tiste pesmi, pri katerih je močnejše začutiti eksistencialno stvarnost in tudi večjo jezikovno prizemljenost ter umirjenost, pesnikovo lastno zgodbo, ki jo je Zupan dejavno in subtilno izpovedoval zlasti v *Sutrah*. Znova se vrača v *Trbovlje* (tudi v uvodni pesmi *Suter Posvetilo rodnemu kraju*) z odlično istoimensko pesmijo, med močnejše osebno doživete in intimne sodita tudi *Štiriintrideset* in *Rojstni dan*. Najboljše so pesmi iz tretjega, zadnjega ciklusa, pesmi, ki izražajo in zbujaajo hrepenenje, zamaknjeno in čustveno navdahnjeno fascinacijo: *Drevo in vrabec* ("Tudi moja najvišja prošnja je / prošnja za luč. Samota je na svetlobi blažja."), *Hvar* ("Tu pozabljam, da bom na koncu verjetno / končal kot filozof, in spoznavam, da obstajajo / dnevi, močnejši od podob, s katerimi / jih opisujem.") in *Igranje Boga* ("Tudi jaz bi rad / položil dlan na vzhajajoči ženski trebuh, / na polne ženske prsi.")

Že v uvodu sem citiral avtorjev robni zapis k oddaljeni *Reki*, ta trenutek, ko vsebinsko razčlenjujem njegovo novo pesniško zbirko, pa naj bo pravi, da svoj razmislek dodatno utemeljim in dokončam. S tem namreč tudi prehajam k drugemu od razvidnejših in zaznavnejših vsebinskih zastavkov, izpisanih v *Nasledstvu*, ki ga spet najlaže vpeljem v besedilo z radikalnejšo Zupanovo poanto iz naslovnega *Nasledstva*, krajše pesnitve, ki ji tudi sicer v marsičem pripada osrednje mesto v zbirki: "Vsak pravi jezik / mora plavati nadstropja nad življenjem." Brez dvoma gre za eno

izmed variacij mistificiranja vloge pesnika ob nastajanju pesmi. Za eno izmed vizij, in Zupanova poetika je večinoma vizionarska (obsedenost s *koncem tisočletja* je le ena od njenih izrazitejših manifestacij), v kateri pesnik medij izpoveduje svojo pesem vizijo v sveti skrivnostnosti svoje lastne iniciacije, v zamaknjeni in težko berljivi posvečenosti jeziku, ki s šepetom prihaja iz *nadstropij nad življenjem*. Zato niti ni čudno, da je Zupan ključne pesmi v *Nasledstvu* karakteriziral z množinskim subjektom *mi* (*Temni angel, Dež, Konec tisočletja, Nasledstvo*). Še manj neopazni so ob tem njegovo poigravanje z metaforami (zaradi metafor), nekatere očitne jezikovne konstante in opisne predvidljivosti, tako pa se njegova pisava ponekod nedvoumno spogleduje z esteticizmom. Naj navedem samo najeklatantnejša primera take rabe metafor: "Megla je občepela / na nasipih rjuh." (*Temni angel*); "Noben ventil na zračni napeljavi / preteklosti ni popolnoma zaprt." (*Konec tisočletja*).

Ne glede na nekatere izrečene pomisleke in kljub temu, da sem posamezna mesta (predvsem obe pesmi drugega ciklusa) bral z distanco, Zupanovo *Nasledstvo* kot celota ne razočara, saj gre za zrelo pesniško delo, ki naredi korak naprej od *Odpiranja delte*. Na mestu je tudi vnovična umestitev *Avtobiografije* v nov kontekst, v *Nasledstvo*, s tem Zupan dopolnjuje in nadaljuje poetiko prejšnje zbirke in znova potrjuje domiselnost in preišljenost v koncipiranju svojih pesniških zbirk (izjema je morda edino *Sonet v oktobru*, pesem iz tretjega ciklusa, ki med precej daljšimi pesmimi nekako ne funkcionira). Tako se *Nasledstvo*, katerega osrednji del je motivno-tematsko mistično privzdignjen, izteče v precej bolj intimistični intonaciji, s koncem pesmi *Igranje Boga*: "Kriteriji / iz umetnosti, preneseni na ljudi, zakrijejo / bistvo sveta. ... Obstajajo stvari v življenju, / pomembnejše od igranja Boga."